

Lars Hartman. *Bara Markus: Text- och läsarorienterade studier av Markusevangeliet*. Knivsta: Eravna. 2018. 160 s.

Då och då funderar jag över vilka forskningsfrågor som kommer att bestå under den tid då jag är verksam inom forskningen. Vilka svar kommer jag att hålla fast vid och vad kommer jag mena är särskilt angeläget erfarenhetens och tidens tyngd till trots? Som doktorand finner jag det ofta svårt att navigera genom det fält som bibelvetenskapen utgör, även om det ”bara” handlar om Nya testamentet, eller till och med ”bara” om Markusevangeliet.

Lars Hartmans bok handlar bara om Markus, och jag läser denna korta och lättlästa monografi som ett sätt att särskilt betona vissa aspekter av detta evangelium, med all den erfarenhet som bokens författare samlat under sina år som forskare och professor. Redan titeln sätter ramarna för den skildring som följer, Markus placeras in i ett historiskt skede där textens historiska läsare enbart – bara – har Markusevangeliets berättelse att förhålla sig till. Dessa läsare, eller åhörare som Hartman förtydligar, läser Markus på ett sätt som beror på den egna kontexten. Relationen till och jämförelserna med synoptiska och andra texters parallella skildringar är därmed av sekundär betydelse (men inte obetydliga) för den undersökning av texten med dess läsare som är bokens huvudspår.

Boken är lättillgänglig och populärt skriven, den har ett personligt tilltal och leder läsaren genom Markusevangeliets genre, språk och innehåll på ett tydligt manér. Även om boken inte innehåller några referenser (undantag finns och forskare nämns) så är det ingen banal framställning. Ibland indikeras ett större forskningssammanhang och ofta kan det anas ett större isberg under det som syns. Boken fungerar mycket väl som en introduktion till Markusevangeliet, men kan också utgöra underlag för vidare diskussion och reflektion.

Boken består av nio korta kapitel som kan läsas efter varandra eller som fristående delar. Ett första kapitel, ”...som kallas evangelier”, behandlar Markusevangeliets genre. Redan här är läsaren i centrum för förståelsen av vad evangeliet är för typ av text i och med det sammanhang som texten varit en del av, nämligen gudstjänsten.

Det andra kapitlet ”Olika sätt att läsa” visar på hur olika sammanhang i och mellan texter formar en förståelsehorisont för läsaren då denne närmar sig texten. Hartman lyfter fram det kanoniska sammanhanget, med de fyra evangelierna samlade och hur detta bjuder in till både jämförelser och harmonisering. Men här diskuteras också hur Markusevangeliets större delar förhåller sig till varandra. Hartman tycks mena att det finns markörer i texten som knyter samman delar, som för ihop motiv och temata som strukturerar berättelsen.

Någonting sägs också om författaren till Markusevangeliet, men i det tredje kapitlet ”Författaren – den diskrete, allvetande instruktören” är det inte så mycket en verklig författare som diskuteras, utan bilden av den författare som träder fram genom texten, en författare som vänder sig till sina läsare, uppmanar dem och ger dem kunskap, ibland exklusiv sådan.

Kapitel 4 ställer frågan om vilka dessa läsare är. Hartman diskuterar och kategoriserar läsare utifrån deras geografiska och, vad vi kallar, religiösa identitet. Utifrån textens struktur och hur fromhet och moraliskt leverne knyts samman och förkunnas genom evangeliet ser Hartman Markusevangeliets läsare som hednakristna ”som finns ett stycke åt väster i medelhavsområdet från Judeen och Galileen sett” (s. 39).

Kapitel 5, ”Block för block”, är en genomgång av Markusevangeliet och dess olika delar. Det är det kapitel som mest liknar en kortare kommentar. Men utrymmet gör förstås att det inte är några detaljer som tas upp här utan det är en tematisk framställning av evangeliet.

Det sjätte kapitlet "Just 'bara Markus'" diskuterar Markusevangeliets text utifrån vad som inte står där, och vad en läsare möjligtvis läser in hos Markus utifrån en vetenskap om de övriga evangelierna. Jesu mor, Johannes döparen, passionsberättelsen och uppståndelsen är karaktärer och delar som ter sig annorlunda hos Markus än hos övriga evangelister. En grupp karaktärer som framstår på andra sätt i andra evangelier är också en grupp som behandlas i kapitel 7, "Lärjungarna i Markusevangeliet", vilkas beteende uppvisar den tvetydighet som Markus evangelium är så intimt förknippad med.

I det åttonde kapitlet, "Några problematiska ställen i Markusevangeliet", diskuteras det textmaterial vi har att tillgå, handskrifterna från 300-talet och framåt. Kapitel 9, "Några drag i det goda budskapet enligt Markus", avslutar boken. Här återkommer vissa frågor, och en av dessa som jag finner särskilt intressant är hur Hartman ser läsarna som indragna i en undervisning om moral och hur den inbegriper två sidor: plikten mot Gud och den mot människor. Jesu lidande och död kan ses som en del av det, där gränserna mellan de två suddas ut: "Jesu sätt att vara blir grunden och normen för ett liv som anstår Guds rike. Så blir det också omöjligt att skilja plikterna enligt det ena av de båda buden från dem som krävs i det andra; de flyter in i varandra" (s. 141). Med de hednakristna läsarna i åtanke är det en radikal bild som målas upp, en bild som blir än mer radikal i Jesu död. Varför måste Jesus dö enligt Markus? Enligt Hartman så tycks ett nytt förbund vara svaret på den frågan, och uppståndelsen bör därför ses som den nya början som också innefattar Markus läsare.

Bara Markus är en liten bok med stora frågor. Textteori, historia och teologi flyter samman på ett lättillgängligt sätt och jag kan se hur denna bok kan användas i kyrkor, samfund och i bibelstudiegrupper som vill diskutera Markusevangeliet. I undervisning skulle boken fungera som en introduktion till Markusevangeliet och till frågor som behandlar betydelsen av textens läsare. I min

egen läsning har jag ibland saknat en notapparat, särskilt i kapitel 9, men inser samtidigt att det skulle påverka just denna framställning negativt.

Maria Sturesson
Doktorand, Lund

Mattias Martinson. *Sekularism, populism, xenofobi: En essä om religionsdebatten*. Malmö: Eskaton. 2017. 237 s.

Vi religionshistoriker brukar plural: judendomar, kristendomar, islamer, buddhismer, för att så undvika essentialism i talet om religion. Motsättningar och känslor av andlig gemenskap följer inte vad som traditionellt ses som religionsgränser.

För mig som gammal islamologiprofessor var detta så tydligt när några på den politiska och religiösa högerkanten 2016 lanserade en kampanj kallad "mitt kors". Efter att en islamistisk extremist (med psykiska problem) mördat prästen Jacques Hamel menade de att man borde visa solidaritet med förföljda kristna genom att bära ett kors som symbol. Jag reagerade negativt. Av flera skäl. De graderade mänskligt lidande efter grupptillhörighet. Det absolut största antalet offer för det jihadistiska våldet är muslimer. Jag menar (som Jesus förkunnade) att vi bör sträva efter solidaritet med varje lidande människa oberoende av formell tillhörighet. Ett annat skäl var att de förteg att muslimer i gemen fördömde mordet på Hamel, och tar avstånd från jihadisterna.

Men det viktigaste skälet för min reaktion var korssymbolens semiotiska ambivalens. De hävdade att korset stod för godhet och kärlek och solidaritet med andra kristna. Men är det så det uppfattas? Korset på kläderna var symbolen vid korståg. Mina tankar gick till påven Urban II:s (1035–1099) korstågspredikan och till det vidriga våldet med religiös legitimering. Korsfararna var 1100-talets motsvarighet till dagens IS och Boko Haram. Var personerna bakom "mitt kors"-kampanjen omedvetna om detta? Jag